

ПОЛЯКОВ Р. Б.,
юрист (м. Київ)

УДК 341.63

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2020.4.43>

**ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ НОРМАТИВНИХ АКТІВ,
ЯКІ РЕГУЛЮЮТЬ ПОРЯДОК ВИРІШЕННЯ СПОРІВ
МІЖНАРОДНИМ АРБІТРАЖЕМ**

Стаття присвячена порівняльно-правовому аналізу нормативних актів, які регулюють порядок вирішення спорів міжнародним арбітражем. У статті розглянуто сфери застосування основних конвенцій із вирішення спорів міжнародним арбітражем, зокрема Конвенції про виконання іноземних арбітражних рішень від 1958 року, Європейської конвенції про зовнішньоторговельний арбітраж від 1961 року, Міжамериканської конвенції про міжнародний комерційний арбітраж від 1975 року. Так, у статті розкрито поняття арбітражної угоди, яка виступає підставою для виникнення арбітражних процесів і рішень, та процедуру обрання арбітра, зазначено види арбітражів, які можуть передбачити сторони: постійно діючі та ad-hoc, тобто спеціально створені для вирішення одного конкретного спору, проаналізовано підстави для визнання арбітражного рішення недійсним та обмеження для виконання рішень міжнародних арбітражів, а також констатовано відсутність механізму нагляду за дотриманням положень відповідних конвенцій. За результатами проведеного дослідження автором зроблено такі висновки: наразі на міжнародному рівні існують декілька актів універсальної та локальної дії, що регулюють правовідносини, які виникають у зв'язку з арбітражним розглядом; доведено, що Нью-Йоркська і Європейська конвенції, хоча і регулюють дещо різні сфери правовідносин, все ж таки мають схожі предмети регулювання з певними відмінностями в самому регулюванні; зумовлено необхідність існування локальних конвенцій за наявності універсальних; обґрунтовано, що Європейська конвенція, хоча і має локальний характер, однак також має більш широкий предмет регулювання, ніж Нью-Йоркська; зазначено, що Європейська конвенція у своїх положеннях виправляє недоліки Нью-Йоркської, уникаючи колізії; зазначено відсутність спеціального механізму контролю за виконанням положень Європейської конвенції в самій конвенції.

Ключові слова: міжнародний арбітраж, конвенція, арбітражна угода, арбітражний процес, виконання арбітражних рішень.

Poliakov R. B. Comparative legal analysis of regulations governing the procedure for resolving disputes by international arbitration

This article is devoted to a comparative legal analysis of regulations that govern the procedure for resolving disputes by international arbitration. The article discusses the scope of application of the main conventions for the settlement of disputes by international arbitration, such as the Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards of 1958, the European Convention on International Commercial Arbitration of 1961, the Inter-American Convention on International Commercial Arbitration of 1975. So, the article discloses the concept of an arbitration agreement, which serves as the basis for the emergence of arbitration processes and decisions, and the procedure for selecting an arbitrator, indicates the types of arbitration that the parties may provide: standing and ad-hoc, that is, specially created to resolve one specific dispute, the grounds for invalidating an arbitral award

and restrictions on the execution of an international arbitration award were analyzed, and the absence of a mechanism for overseeing compliance with the provisions of the relevant conventions was stated. Based on the results of the study, the author made the following conclusions: at the present time, at the international level, there are several acts of universal and local action governing legal relations arising in connection with arbitration proceedings; it is proved that the New York and European conventions regulate somewhat different spheres of legal relations but still have similar subjects of regulation with certain differences in the regulation itself; it is justified, that there is the need for the existence of local conventions in the presence of universal; it is substantiated that the European Convention, although it has a local character, also has a broader subject of regulation than the New York one; indicates that the European Convention in its provisions corrects the shortcomings of the New York, avoiding conflict; the absence of a special mechanism for monitoring the implementation of the provisions of the European Convention in the Convention itself was noted.

Key words: *international arbitration, convention, arbitration agreement, arbitration process, enforcement of arbitral awards.*

Вступ. Міжнародний арбітраж – вкрай важливий інститут у вирішенні господарських спорів. Його особливість полягає в тому, що він є не державним органом, і сторони під час укладення зовнішньоекономічного договору, в разі виникнення спору, надають даному органу необхідну компетенцію для його розв’язання. Звичайно, що порядок передачі справи на розгляд, сам розгляд, виконання рішень та й функціонування арбітражу потребують певного правового регулювання.

Таке регулювання існує на трьох рівнях: міжнародному, національному і договірному (тобто, між сторонами угоди). Необхідно зауважити, що кожен із трьох зазначених рівнів має власну специфіку та проблематику, а отже, цікавий для наукового дослідження. Водночас лише один із них має універсальний характер та є найбільш розповсюджений. Безумовно, йдеться про міжнародний рівень правового регулювання, невеликій складовій частині якого присвячена дана робота.

Розв’язанню окремих питань правового регулювання міжнародного комерційного арбітражу присвячена велика кількість досліджень та публікацій, зокрема таких авторів, як: Гуменюк В.І., Захарченко Т., Кравцов С.О., Побірченко І.Г., Притика Ю.Д., Цірат Г.А. та ін. Потребує додаткового висвітлення саме порівняльно-правовий аналіз нормативних актів, які регулюють порядок вирішення спорів міжнародним арбітражем.

Постановка завдання. Метою статті є проведення порівняльно-правового аналізу нормативних актів, які регулюють порядок вирішення спорів міжнародним арбітражем.

Результати дослідження. На міжнародному рівні питання функціонування міжнародного арбітражу регулюється, зокрема, такими нормативними актами [1, с. 67], як: Конвенція про виконання іноземних арбітражних рішень від 1958 року (далі – Нью-Йоркська конвенція) [2], Європейська конвенція про зовнішньоторговельний арбітраж від 1961 року (далі – Європейська конвенція) [3], Міжамериканська конвенція про міжнародний комерційний арбітраж від 1975 року (далі – Панамська конвенція) [4].

Нью-Йоркська конвенція була укладена під егідою ООН і набула чималого розповсюдження, адже дану конвенцію було ратифіковано більш ніж 150 країнами.

Панамська конвенція була укладена під егідою ОАД і не має відношення до ООН. Однак більшою мірою ця конвенція відтворює положення Нью-Йоркської конвенції. Це пояснюється прагненням американських держав створити міжнародний нормативно-правовий акт локальної дії, який би відтворював положення міжнародного нормативно-правового акту загальної дії, адже в ОАД існує великий механізм нагляду за виконанням договірних зобов’язань.

Європейська конвенція була укладена під егідою Європейської економічної комісії ООН (далі – ЄЕК), яка є допоміжним органом ЕКОСОП. Дана Конвенція містить схожі положення із Нью-Йоркською, однак сфера регулювання є більш ширшою незважаючи на локальний характер. Саме на особливостях даної конвенції зупинимось далі.

Як зазначалося вище, Європейська конвенція була укладена під егідою Європейської економічної комісії у 1961 році в місті Женева. Згідно з даними Депозитарію ООН, наразі 16 держав є підписантами і 31 держава є учасниками даної конвенції. Необхідно зауважити, що Фінляндія, хоча і підписала конвенцію, однак так її і не ратифікувала.

Вступила в силу Європейська конвенція 07 січня 1964 року (параграф 8 статті X), пункти 3 і 7 статті IV конвенції вступили в силу 18 жовтня 1965 року (пункт 4 Додатку). Конвенція була підписана УРСР 21 квітня 1961 року і ратифікована 25 січня 1963 року.

Незважаючи на назву «Європейська», деякі учасники цієї конвенції перебувають далеко від Європейського континенту. Йдеться про такі держави, як: Азербайджан, Буркіна-Фасо, Казахстан, Куба та Туреччина. Дана особливість пояснюється тим, що, по-перше, за офіційними даними Європейської економічної комісії на 2019 рік в ній нараховується 56 членів (серед інших США, Канада, Ізраїль та ін.), а також відповідно до пунктів 1 і 2 статті X Конвенцію можуть підписати і приєднатись держави, що мають право дорадчого голосу, відповідно до кола ведення Комісії, а також країни, які можуть брати участь у деяких роботах комісії, так само відповідно до кола ведення Комісії.

Даний порядок набуття членства, на нашу думку, не відповідає основній меті Європейської конвенції, яка викладена у Преамбулі: сприяти розвитку європейської торгівлі шляхом усунення, в міру можливості, деяких труднощів у функціонуванні зовнішньоторговельного арбітражу у відносинах між фізичними та юридичними особами різних європейських країн.

Слід також зауважити, що дана Конвенція із самого початку була розрахована на обмежене коло держав, оскільки умовою набрання чинності є ратифікація конвенції 5 державами членами ЄЕК або державами, що мають право дорадчого голосу.

Щодо структури, то Європейська конвенція складається із Преамбули, 10 статей та Додатку.

Перейдемо до аналізу положень Конвенції, порівнюючи її при цьому з Нью-Йоркською, що пояснюється, по-перше, їх укладенням під егідою ООН, а по-друге, регулюванням подібних правовідносин.

Основною сферою застосування Європейської конвенції, як зазначено у статті 1, є арбітражні угоди між фізичними та юридичними особами [5, с. 36–39], які укладені для вирішення спорів, що виникли під час виконання операцій із зовнішньоекономічної торгівлі, а також самі арбітражні процеси, які ґрунтуються на вищезгаданих угодах.

Слід зауважити, що для застосування положень Європейської конвенції сторона арбітражної угоди повинна мати постійне місце проживання на території держави-учасника на момент укладення угоди. При цьому місце проживання чи знаходження контрагентів має бути в різних державах. Це положення означає, що у випадку денонсації Європейської конвенції (можливість і процедура передбачена пунктом 9 статті X) держава все одно має виконувати зобов'язання, взяті на себе шляхом ратифікації, адже арбітражна угода була укладена в момент, коли дана держава була учасником конвенції. На жаль, у самому акті немає згадки про його дію у часі в разі денонсації, однак вищенаведений висновок слідує з аналізу зазначеної норми.

Цікавим є той факт, що відповідно до статті II Європейської конвенції арбітражну угоду можуть укладати і юридичні особи публічного права. Правда пункт 2 даної статті передбачає право держави на заяву щодо обмеження дії даної норми. Наразі, за даними Депозитарію ООН, було зроблено 2 відповідні заяви від Бельгії та Латвії. Застереження Латвії передбачало: «Відповідно до пункту 2 статті II Європейської конвенції про міжнародний комерційний арбітраж Латвійська республіка заявляє, що пункт 1 статті II не застосовується до органів державної влади та органів місцевого самоврядування» [6]. 23 грудня 2013 року уряд Латвії повідомив Генерального Секретаря ООН про свій намір відкликати зроблене

застереження. Отже, станом на 2019 рік правом на обмеження пункту 1 статті II Конвенції скористалась лише Бельгія, зробивши таку заяву: «Відповідно до пункту 2 статті II Європейської конвенції про міжнародний комерційний арбітраж уряд Бельгії заявляє, що у Бельгії лише держава має здібність укласти арбітражні угоди у випадках, зазначених у пункті 1 статті I» [6].

Слід звернути увагу на те, що сфера застосування Нью-Йоркської конвенції дещо відрізняється від Європейської, а саме відповідно до пункту 1 статті I ця конвенція застосовується щодо визнання та виконання арбітражних рішень, сторонами в яких можуть бути як фізичні, так і юридичні особи. При цьому рішення має бути або винесено на території іншої держави, ніж держава, де порушене клопотання про виконання таких рішень, або рішення не вважається внутрішнім в тій державі, де порушується клопотання про їх визнання і виконання.

Отже, обидві конвенції регулюють різні складові частини функціонування міжнародних арбітражів. Європейська конвенція застосовується до арбітражних угод, процесів та рішень, а Нью-Йоркська застосовується саме до виконання цих рішень. Проте ці два міжнародних нормативно-правових актів визначають один і той самий характер регульованих ними правовідносин, а саме для застосування цих конвенцій необхідна наявність міжнародного елементу. У випадку з Європейською конвенцією необхідно, щоб сторони угоди знаходились у різних державах. Схожа вимога міститься і у Нью-Йоркській конвенції.

Проте існують і точки перетину перехресних ліній у конвенціях. Так, у Нью-Йоркській конвенції зазначено, що підставою для передачі справи на розгляд арбітражу є «письмова угода» (пункт 1 статті II). У пункті 2 статті II вже наведено визначення «письмової угоди», яке включає в себе арбітражне застереження в договорі [7, с. 13], або арбітражну угоду, яка підписана сторонами, або міститься в обміні листами чи телеграмами.

Однак перш ніж робити висновки про явну недосконалість і неповноту цієї дефініції, пропонуємо ознайомитись із поняттям «арбітражної угоди» [7], яке наведене в абзаці «а» пункту 2 статті I Європейської конвенції та означає арбітражне застереження в письмовому правочині або окрему арбітражну угоду, підписану сторонами або яка міститься в обміні листами, телеграмами чи в повідомленнях по телетайпу, а у відносинах між державами, в яких жоден із законів не вимагає письмової форми для арбітражної угоди, це будь-яка угода, укладена в формі, яка дозволена цими законами.

Слід відзначити, що в розумінні положень Європейської конвенції термін «арбітражна угода» виступає підставою для виникнення арбітражних процесів і рішень (абзац «b» пункту 1 статті I), а отже, виконує ту й саму функцію, що й «письмова угода» в розумінні Нью-Йоркської конвенції.

Із вищевикладеного можна зробити висновок про недосконалість визначення правової підстави для передання спору до арбітражу, яка зазначена в Нью-Йоркській конвенції, оскільки воно значно обмежує сторони. Це зумовлено відсутністю на час прийняття конвенції сучасних можливостей: мобільного зв'язку, інтернет-месенджерів. Питання навіть і не виникло б, якби розробники залишили б перелік способів укладення арбітражної угоди необхідним, як це було зроблено в Європейській конвенції.

Проте порівняння цих двох визначень дало відповідь на інше, не менш цікаве питання, чому в Європейській конвенції зазначається, що арбітражна угода – це арбітражна угода. Відповідь досить проста: міжнародне співтовариство за п'ять років побачило явну недосконалість визначення, яке наведене в Нью-Йоркській конвенції і вирішило її виправити, не створюючи колізію. Саме із цією метою, скоріше за все, і було видозмінено назву.

Потребує детального аналізу і одна з найважливіших статей Європейської конвенції – статті IV. Дана стаття містить революційні норми, що регулюють правовідносини, пов'язані зі здійсненням арбітражного процесу. Так, у пункті 1 зазначено види арбітражів, які можуть передбачити сторони: постійно діючі та ad-hoc, тобто спеціально створені для вирішення одного конкретного спору [9, с. 144–150]. І якщо з постійно діючими арбітражами діє військовий принцип «чогоось не знаєш – дивись статут», то з арбітражами ad-hoc все дещо

складніше. Відповідно до абзаців «і», «іі» та «ііі» пункту 1 статті IV при передачі розгляду справи до арбітражу IV сторони можуть:

- 1) назначати арбітрів та встановлювати способи їх визначення;
- 2) встановлювати місцезнаходження арбітражного суду;
- 3) встановлювати процедурні правила, які мають бути дотримані арбітрами.

Як бути, якщо сторони не дійшли згоди із зазначених питань або взагалі не можуть призначити арбітра? Алгоритм вирішення даних питань міститься в пунктах 2-7 даної статті, дія яких розповсюджується як на тимчасові арбітражі, так і на постійно діючі в окремих випадках. Так, пункт 2 передбачає процедуру обрання арбітра, якщо його не було обрано стороною у 30-денний термін із дати повідомлення відповідача про передачу справи до арбітражу, якщо інша процедура не передбачена арбітражною угодою, зокрема, арбітр відповідної сторони призначається за клопотанням іншої сторони, головуючим торгової палати країни, в якій проживає чи знаходиться сторона, яка не призначила арбітра.

Якщо ж сторони не досягли згоди щодо умов, визначених абзацами «і», «іі» та «ііі» пункту 1 статті IV Європейської конвенції, і вони не були зазначені в арбітражній угоді, то в цьому випадку відповідні заходи мають бути прийняті або одноособовим арбітром, або за згодою всіх арбітрів (пункт 3 статті IV).

Алгоритм дій, як бути, якщо сторони не домовились із приводу одноособового арбітру або арбітри не дійшли згоди із зазначених питань, такий. У разі якщо місцезнаходження арбітражу було обумовлено, то позивач має звернутись до головуючого компетентної торгової палати за місцезнаходженням арбітражу або до головуючого компетентної торгової палати за місцем знаходження відповідача. Якщо ж із приводу місцезнаходження арбітражу не було досягнуто згоди, то позивач має право звернутись або до головуючого компетентної торгової палати за місцем знаходження відповідача, або до Спеціального комітету. Слід зазначити, що в разі невикористання даного права позивачем воно переходить до арбітрів і відповідача [10, с. 31].

Найбільшу увагу привертає Спеціальний комітет, адже його створення, повноваження і характер діяльності регулюються даною конвенцією, що, на наш погляд, є найбільшим досягненням даного міжнародного акта.

Повноваження Спеціального комітету і головуючого торговельної палати за вищепи-саної процедури полягають у такому:

- призначення одноособового арбітру, якщо це не було зумовлено арбітражною угодою; призначення головуючого арбітру; суперарбітру або третього арбітру;
- проведення заміни арбітра чи арбітрів, які були призначені в іншому порядку, ніж визначено пунктом 2 статті IV;
- встановлення місцезнаходження арбітражу. Дане рішення може бути змінено арбітрами;

- якщо сторони не встановили правила арбітражної процедури, то Комітет має повноваження самостійно встановити регламент (пункт 4 статті IV).

При цьому, якщо головуючий торгової палати протягом 60 днів не виконує покладені на нього функції, то сторона може звернутись до Спеціального комітету задля виконання цих функцій (пункт 7 статті IV).

Порядок обрання Комітету і порядок подання звернень регламентовано Додатком до Європейської конвенції.

Пункти 5 та 6 статті IV, у свою чергу, передбачають процедури вирішення місця постійного арбітражу і процедуру визначення типу арбітражу, якщо сторони не дійшли згоди з даного питання. Причому обидві норми відсилають до процедури, зазначеної в пункті 3 даної статті.

Вважаємо за необхідне зазначити, що під егідою Європейської Ради було укладено Угоду щодо застосування Європейської конвенції про зовнішньоторговельний арбітраж у 1962 році в Парижі [11]. У преамбулі даної угоди визначено, що положення статті IV Європейської конвенції застосовуються виключно до фізичних осіб і юридичних осіб, за

умови, якщо в державі однієї сторони є національні комітети Міжнародної торгової палати, а в державі іншої сторони такі комітети відсутні, що свідчить про обмеження права звернення до Спеціального комітету. За даними Європейської Ради, станом на 2019 рік дану Угоду ратифікували лише 8 країн (Австрія, Бельгія, Данія, Франція, Італія, Люксембург та Молдова). І це при тому, що для приєднання до даної угоди не обов'язкове членство в ЄС, адже положеннями передбачена можливість Європейської Ради запрошувати країни до приєднання.

Наступним позитивним аспектом Європейської конвенції порівняно з Нью-Йоркською є скорочення переліку підстав для визнання арбітражного рішення недійсним. Відтак спільними підставами для двох конвенцій є:

- сторони арбітражної угоди були недієздатними або сама угода є недійсною відповідно до законів, що були застосовані;
- сторона, яка вимагає скасування арбітражного рішення, не була повідомлена належним чином про призначення арбітра чи початок арбітражного розгляду;
- під час розгляду справи чи винесенні рішення арбітраж вийшов за межі арбітражної угоди;
- склад арбітражної колегії або арбітражна процедура не відповідала положенням арбітражної угоди.

У Нью-Йоркській конвенції є ще одна підстава для визнання арбітражного рішення недійсним, а саме рішення ще не стало остаточним для сторін або було скасовано чи призупинено виконанням компетентною владою країни, в якій воно було винесено, або країни, закон якої застосовується.

Європейська конвенція, у свою чергу, містить пряме обмеження на застосування даної норми, що, на нашу думку, є позитивним кроком, адже таким чином збільшується роль і важливість арбітражного рішення. Проте не обійшлося і без ложки дьогтю.

Так, обидві конвенції містять певні додаткові обмеження для виконання рішення міжнародних арбітражів. У Нью-Йоркській конвенції в пункті 2 статті V зазначено, що держава може відмовити у виконанні рішення, якщо його предмет не може бути предметом арбітражного розгляду відповідно до її законів, або виконання даного рішення буде суперечити публічному порядку. В Європейській конвенції дублюється лише перше положення щодо предмету арбітражного розгляду. Згадка про порушення публічного порядку відсутня.

На нашу думку, дані положення є вкрай контроверсійними. З одного боку, держава не може передати до примусового виконання рішення, яке не відповідає її законам. З іншого боку, чи не є це найбільшою особливістю міжнародного приватного права. Адже сторони вільні у виборі відповідного права, надаючи при цьому перевагу праву однієї з держав.

З іншого боку, якщо взяти до уваги, що сторонами арбітражної угоди можуть бути і юридичні особи публічного права, то держава їх місцезнаходження може прийняти закон, згідно з яким вона зможе не виконувати арбітражне рішення, і тоді виникає питання, до якого міжнародного органу в такому разі звертатись із заявою про відсутність зворотної дії закону.

Щодо положення Нью-Йоркської конвенції, яке надає можливість не виконувати рішення арбітражу [12, с. 52–56], якщо воно йде всупереч із публічним порядком, то, на нашу думку, лише дві строчки перекреслюють всю конвенцію, адже завдяки такій аргументації з'являється можливість не виконувати будь-яке рішення.

Наступним недоліком Європейської конвенції є відсутність механізму нагляду за дотриманням її положень. Звісно, що дана конвенція є обов'язковою до виконання, що забезпечується загальною процедурою, однак остання передбачає лише звернення зі сторони держави. Якщо потерпіла сторона є фізичною чи юридичною особою приватного права, то наразі немає спеціальної процедури розв'язання спорів з приводу виконання рішень. Звичайно, що в такому випадку залишається можливість звернення до ЄЕК або ЕКОСОР, однак чи будуть такі звернення результативними. На нашу думку, відсутність такого механізму відіграє негативну роль, адже без примусу виконання втрачається сенс самої конвенції.

Висновки. Підсумовуючи вищевикладене, можна зробити такі висновки:

- наразі на міжнародному рівні існують декілька актів універсальної та локальної дії, що регулюють правовідносини, які виникають у зв'язку з арбітражним розглядом;
- доведено, що Нью-Йоркська і Європейська конвенції, хоча і регулюють дещо різні сфери правовідносин, все ж таки мають схожі предмети регулювання з певними відмінностями в самому регулюванні;
- зумовлено необхідність існування локальних конвенцій за наявності універсальних;
- обґрунтовано, що Європейська конвенція, хоча і має локальний характер, однак також має більш широкий предмет регулювання, ніж Нью-Йоркська;
- зазначено, що Європейська конвенція у своїх положеннях виправляє недоліки Нью-Йоркської, уникаючи колізії;
- зазначено відсутність спеціального механізму контролю за виконанням положень Європейської конвенції в самій конвенції.

Список використаних джерел:

1. Осипенко О.О. Міжнародний комерційний арбітраж як альтернативний спосіб вирішення міжнародних спорів. *Право і суспільство*. 2011. № 4. С. 64–68.
2. Конвенція про виконання іноземних арбітражних рішень 1958 року. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_070 (дата звернення: 24.07.2020).
3. Європейська конвенція про зовнішньоторговельний арбітраж 1961 року. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_069 (дата звернення: 24.07.2020).
4. Міжамериканська конвенція про міжнародний комерційний арбітраж 1975 року. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_024 (дата звернення: 24.07.2020).
5. Притика Ю.Д. Деякі аспекти поняття міжнародного комерційного арбітражу і його застосування. *Право України*. 1995. № 11. С. 36–39.
6. Угода щодо застосування Європейської конвенції про зовнішньоторговельний арбітраж 1962 року. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_336 (дата звернення: 24.07.2020).
7. Цірат Г.А. Міжнародний комерційний арбітраж : навч. посіб. Київ : Істина, 2002. 304 с.
8. Мальський М.М. Поняття арбітражної угоди в міжнародному комерційному арбітражі. *Часопис Київського університету права*. 2011. № 3. С. 178–180.
9. Приходько А.В. Теоретико-правове дослідження правової природи та видів міжнародного комерційного арбітражу. *Наше право*. 2014. № 9. С. 144–150.
10. Винокурова Л. Порядок розгляду спорів у міжнародному комерційному арбітражі. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2013. № 3. С. 28–34.
11. Депозитарій ООН. URL : https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXII-2&chapter=22&clang=_en (дата звернення: 24.07.2020).
12. Кравцов С.О. Проблемні питання визнання та виконання рішень міжнародного комерційного арбітражу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. Юриспруденція*. 2013. № 6-1. Т. 2. С. 52–56.

